

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

У статті розглянута проблема впровадження освітніх інновацій у сучасній вищій педагогічній школі України в контексті євроінтеграційних процесів; проаналізована роль інноваційних технологій у підготовці майбутніх соціальних педагогів до активного засвоєння та подальшого застосування у власній професійній діяльності інновацій соціальної роботи.

Ключові слова: інноваційна освіта, інноваційні технології, педагогічні технології, інноваційні педагогічні технології, інноваційні соціальні технології.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Гармонізація національних і міжнародних освітніх стандартів у межах Болонського процесу вимагає від системи вищої освіти України підготовки конкурентоспроможних фахівців, які, по-перше, здатні вільно оперувати новітніми науково-технічними і науково-гуманітарними здобутками; по-друге, наділені професійними, світоглядними і громадянськими якостями з урахуванням перспектив розвитку суспільства, техніки, культури та мистецтва; по-третє, спроможні до самовдосконалення та постійного підвищення власного професійного потенціалу.

Однак між вимогами ринку праці та практичними результатами освітньої діяльності вищих навчальних закладів на разі утворився відчутний розрив, що призводить до численних нарікань з боку споживачів освітніх послуг та роботодавців, зокрема на відсутність навичок практичної роботи за обраним напрямом або спеціальністю, знань сучасних технологій і, як наслідок, зростання часу адаптації випускників на первинних посадах, ускладнення працевлаштування і зниження престижу вищої освіти загалом [2].

Підвищенню загальноосвітнього рівня молоді, формуванню функціонально й професійно підготовлених спеціалістів і, відповідно, подоланню негативних тенденцій на українському ринку праці сприятиме активний пошук та впровадження вітчизняною вищою школою у навчально-виховний процес сучасних підходів виховання загальнолюдських цінностей студентства та інноваційних технологій їх навчання.

Необхідність об'єктивної трансформації соціально-гуманітарної підготовки студентів у ВНЗ також обумовлюється потребою в забезпеченні високої якості життя теперішнього і майбутнього покоління українського народу на основі збалансованого рішення гострих соціальних проблем. Сприяти розв'язанню різноманітних суспільних протиріч, допомагати людям, які перебувають у складних життєвих обставинах, задовольняти запити громади, сім'ї або окремої особистості покликані фахівці соціально-педагогічної роботи.

У сучасних соціально-економічних умовах в Україні сформувалась та усвідомлюється суспільством і спеціалістами потреба в соціально-педагогічних знаннях й ефективній соціально-педагогічній діяльності, в розробці соціально-педагогічної парадигми суспільного розвитку, а також у практичній реалізації створених на її основі моделей і технологій соціально-педагогічної діяльності, адекватних національним і соціокультурним умовам нашої країни [7, с. 71].

Отже, задля досягнення високого рівня реалізації соціальними педагогами професійних функцій, забезпечення ефективності соціально-педагогічної діяльності та удосконалення механізму надання ними соціальних послуг різним категоріям населення, доцільно оновити теоретико-методичну базу системи вищої соціально-педагогічної освіти з урахуванням сьогоденних вимог ринку праці до знань, вмінь та навичок випускників вищих навчальних закладів даного профілю.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Інноваційний потенціал вітчизняної вищої освіти, особливо у сфері підготовки соціальних педагогів, на разі залишається недостатньо вивченим і висвітленим у науково-педагогічній та методичній літературі.

Теоретичні та методологічні основи системи професійної педагогічної освіти обґрунтовують С. Архангельський, С. Гончаренко, В. Гриньова, О. Дубасенюк, М. Євтух, В. Лозова, Л. Нечепоренко, Н. Ничкало, І. Прокопенко, С. Сисоева, В. Сластьонін, Л. Спирін та ін.

Проблему реформування та модернізації вищої і професійної освіти в Україні розробляють А. Алексюк, В. Андрущенко, В. Бондар, О. Мороз, М. Ярмаченко та ін.

Дидактичні засади організації навчально-виховного процесу у вищій школі аналізують В. Загвязинський, Н. Кузьміна, І. Лернер, І. Підласий, О. Савченко та ін.

Питання теорії і практики технологізації освітнього процесу висвітлюють В. Гузеєв, І. Зязюн, О. Пехота, О. Савченко, П. Сікорський, А. Фурман та ін.

Сутність та зміст соціально-педагогічної підготовки у вищих навчальних закладах обґрунтовують В. Бочарова, Ю. Галагузова,

А. Капська, І. Козубовська, Є. Максимова, Л. Міщик, А. Мудрик, С. Харченко та ін.

Водночас у педагогічній науці процес усвідомлення, опрацювання та засвоєння майбутніми соціальними педагогами наявних інновацій у галузі соціальної роботи, інноваційних засад соціально-педагогічної діяльності не став предметом спеціального дослідження, а отже залишається практично не розробленим та методично не забезпеченим.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз інноваційних технологій підготовки студентів спеціальності "Соціальна педагогіка" ВНЗ до засвоєння та активного впровадження у власній професійній діяльності інновацій соціально-педагогічної роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальні напрями, принципи і заходи освітньої політики держави в напрямку інтеграції української освіти в загальноєвропейський освітній простір віддзеркалені в численних нормативно-правових документах, що регулюють інноваційну діяльність української вищої школи. Так, нормативну базу сучасної інноваційно-освітньої політики держави складають закони та інші нормативно-правові акти України: "Про вищу освіту", "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні", "Про Національну програму інформатизації", "Про ратифікацію Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні", "Про основні напрями реформування вищої освіти в Україні", "Про стан і перспективи розвитку вищої освіти в Україні", "Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні", "Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти", "Про затвердження Державної програми "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці" на 2006-2010 роки", "Про утворення інституту інноваційних технологій і змісту освіти" та інші [1, с. 20].

Концептуальні засади розвитку вищої школи України та її інтеграції в європейський освітній простір, порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності в Україні, основні напрями реформування та підвищення якості навчальних послуг висвітлені також у низці документів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту, серед яких Наказ "Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності" та рішеннях колегії Міністерства освіти і науки, молоді та спорту: "Підвищення ефективності вищої освіти – визначальний чинник зростання соціально-економічного потенціалу держави", "Підвищення ефективності вищої освіти і науки як дієвого чинника розвитку та інтеграції в європейське співтовариство", "Вища освіта і наука – найважливіші сфери відповідальності громадянського суспільства та основа інноваційного розвитку" тощо [Там само].

Отже, в контексті дослідження проблеми інноваційних технологій у професійній підготовці майбутніх соціальних педагогів у відповідності до нової парадигми освіти, доцільно розглянути розуміння науковцями зміст концептів "інноваційна освіта", "інноваційні педагогічні технології" та їх складових.

Поняття "інноваційна освіта" у науковій літературі розглядається як двополюсна конструкція: ряд авторів розглядають інновації з філософсько-теоретичної точки зору, інші – описують раціоналізацію навчального процесу за рахунок використання будь-якого фактора, наприклад, активних методів навчання або технічних засобів навчання [6, с. 21].

На думку Г. Лаврентьєва, Н. Лаврентьєвої, у реальній дійсності сутність освітніх інновацій відображається в їх прикладному характері: вони мають продукувати здатність інноваційного мислення випускника вузу. Саме професійна школа покликана розробити механізми та технології формування інноваційного мислення. Технології служать ланкою між теорією і практикою, вищою освітою і життям, їх можна вважати тим шляхом, по якому професійні знання транслюються в систему навчання [6, с. 21-22].

Інноваційна освіта вибудовує навчальний процес як рух від соціальних і загальнокультурних фахових знань та умінь (від професії до культури) до технологічних, що сприяє розумінню майбутнім фахівцем способів та методів вирішення професійних завдань, а відтак і методологічних, що, у свою чергу, дозволяє відслідковувати динаміку якості власної професійної діяльності (від технології до інноваційного мислення) [6, с. 23].

Специфіка взаємозв'язку інновацій з іншими соціальними системами (зокрема, освітньою) полягає в тому, що мова йде про взаємодію, з одного боку, інновації, з іншого, освіти як соціального інституту і процесу, котрий, в свою чергу, розглядається в якості одного з важливих ресурсів розвитку [4, с. 48].

Тобто інновації в освіті виявляють унікальну якість соціального механізму, що забезпечує розвиток ресурсу розвитку, тим самим моделюючи образ майбутнього суспільного устрою і всього діапазону взаємин людини з природою, суспільством і собі подібними, формуючи, при цьому, суб'єктність особистості як її системоутворюючий атрибут [Там само].

В аспекті досліджуваної проблеми ми поділяємо точку зору Л. Ващенко, який визначає інновації в освіті як процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану [5, с. 338–340].

Таким чином, можна констатувати, що оновлення системи освіти забезпечується, передусім, шляхом впровадження в освітнє середовище інноваційних технологій, основу яких становлять цілісні моделі навчально-виховного процесу та інноваційне програмно-методичне забезпечення дисциплін, що викладаються.

В "Енциклопедії освіти" (за ред. В. Кременя) сформульовано декілька підходів до визначення категорії "педагогічна технологія", що характеризують її сутність як раціональний спосіб досягнення свідомо сформульованої освітньої (навчальної, виховної) мети (М. Вулман, І. Лернер, Б. Ліхачов, П. Сікорський, Рада з педагогічних технологій Великої Британії); як науку (Г. Селевко); як педагогічну систему (В. Безпалько, С. Сисоєва, Д. Чернилевський); як педагогічну діяльність (А. Нісімчук); як системно-діяльнісний підхід до освітнього (навчального) процесу (Г. Еллінгтон, Н. Кузьміна, П. Мітчелл, Ф. Персиваль, О. Пехота, П. Самойленко); як систему знань (В. Генецинський, Т. Назарова, В. Онищук, Ю. Турчанінова, Національний центр програмованого навчання Великої Британії); як мистецтво педагога (І. Прокопенко, Н. Тализіна, В. Шепель); як модель (В. Ченцов); як засіб оптимізації та модернізації освітнього процесу (Ф. Янушкевич); як процесуальний компонент (складову) освітнього (навчального) процесу (М. Кларін); як інтегративний підхід до освіти (П. Мітчелл, Д. Фін) [5, с. 661].

Частковим щодо поняття "педагогічна технологія" є поняття "освітня технологія" [6, с. 97]. За визначенням ЮНЕСКО, освітня технологія – це системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, що висуває своїм завданням оптимізацію форм освіти [6, с. 98].

Технологія навчання – це прикладний аспект застосування в практиці роботи викладача-предметника освітньої технології, реалізація загальної теоретичної моделі для перебудови навчально-виховного процесу з метою отримання оптимальних запланованих результатів [6, с. 99].

З метою підвищення ефективності навчального процесу необхідно використовувати сучасні (інноваційні) педагогічні технології, в основу яких покладено оригінальні наукові ідеї, що забезпечують, з одного боку, творчу самореалізацію майбутніх фахівців, формування у них вмінь і навичок для здійснення різних видів подальшої професійної діяльності, з іншого, спрямовані на оптимізацію функціонування педагогічної системи.

Відтак, високу якість освіти можна забезпечити тільки на основі технологізації навчального процесу [6, с. 102].

Ще одне підтвердження актуальності даної тези обумовлене складністю та неоднозначністю інноваційної практики. Так, рішення

ряду проблем, що постають в сучасних умовах її розвитку і виражаються в майже повній нерегульованості й неадекватності соціальних механізмів здійснення інноваційних процесів, досить однозначно вимагає використання соціогуманітарного знання (теоретичних конструкцій, конкретних методів дослідження різних соціальних явищ) як засобу оптимізації інноваційних процесів та побудови інноваційної діяльності на всіх рівнях [9].

Таким чином, використання у процесі фахового навчання майбутніх соціальних педагогів сучасного наукового знання і практичного досвіду соціальної та соціально-педагогічної роботи (як науки, як фахової дисципліни, як практичної діяльності) дозволить ознайомити студентів з новітніми досягненнями обраної спеціальності і стане запорукою застосування отриманих знань, умінь і навичок у подальшій власній професійній діяльності.

Беззаперечно, найбільша ефективність навчального процесу у вищій школі досягається за рахунок активізації навчально-пізнавальної діяльності студентства, цілеспрямованого формування у майбутніх соціальних педагогів позитивної мотивації до інноваційної соціально-педагогічної діяльності; розвитку пошукової активності студентів. Вагому роль у цьому процесі відіграють особистісно-орієнтовані, ігрові, інтерактивні, інформаційні технології навчання.

Саме за допомогою означених цілісних освітніх технологій вбачається за можливе максимально результативно ознайомити студентів спеціальності "Соціальна педагогіка" з існуючими нововведеннями в соціально-педагогічній роботі, соціальними інноваціями та інноваційними соціальними технологіями. Означені нововведення класифікують таким чином:

- винахід нових технологій (наприклад, нового інструментарію оцінювання потреб клієнтів, заняття з іпотерапії тощо);
- адаптація чи зміна наявних технологій (наприклад, модифікація експертного оцінювання роботи з дорослими для використання його в роботі з дітьми);
- визначення нових сфер використання наявних технологій, що називають технологічним перенесенням (наприклад, використання наукового інструментарію для практичних оцінок);
- використання існуючого методу іншою групою користувачів;
- соціальне проектування [8, с. 399].

Серед підходів щодо класифікації соціальних інновацій найпоширенішим вважається їх розподіл за сферою застосування. На основі цього критерію вирізняють соціальні інновації у сфері: пенсійного забезпечення, соціального обслуговування, зайнятості населення, охорони праці, житлової політики, сімейної політики, медичного обслуговування, освіти тощо [8, с. 398].

Інноваційні соціальні технології – процесуально структурована сукупність прийомів і методів, спрямованих на вивчення, актуалізацію та оптимізацію інноваційної діяльності, в результаті якої створюються і матеріалізуються нововведення, що викликають якісні зміни в різних сферах життєдіяльності, орієнтовані на раціональне використання матеріальних, економічних і соціальних ресурсів [9].

Оволодіння студентами спеціальності "Соціальна педагогіка" науково-теоретичною базою провідних психолого-педагогічних дисциплін за фахом передбачає засвоєння інноваційних соціальних технологій (напр., інноваційні соціальні технології професійного навчання безробітних, роботи з вуличними підлітками, формування здорового способу життя неповнолітніх тощо). Загалом, використання у навчально-виховному процесі ВНЗ новітніх наукових ідей сприятиме формуванню у студентів вміння використовувати набуті знання задля вирішення різноманітних професійних завдань.

Інноваційні технології, що інтенсивно запроваджуються у сферу практичної соціально-педагогічної діяльності, мають стати надбанням усього професійного співтовариства і використовуватися у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. Тому особливої ваги набуває питання створення необхідних умов для постійного поглиблення й оновлення професійних знань, підвищення кваліфікації, перекваліфікації, оволодіння додатковими спеціалізаціями, обміну досвідом роботи як між соціальними педагогами, так і між соціальними педагогами і викладачами, студентами ВНЗ [7, с. 163].

Погоджуємося з позицією Н. Артикуца, що допомогти освітянам розвинути свій інноваційний потенціал та координувати інноваційно-пошукову діяльність покликані спеціалізовані інноваційно-освітні центри. Вони мають стати генераторами нових ідей та експериментальною творчою лабораторією для розроблення, удосконалення та впровадження інноваційних підходів, моделей, форм і методів роботи ВНЗ [1, с. 23].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сучасний етап розвитку вищої освіти України визначається позитивними тенденціями до інтеграції в європейський освітній простір. Подальша демократизація та гуманізація вітчизняної системи педагогічної освіти зумовлюють суттєві зміни освітніх пріоритетів і висувають принципово нові вимоги до професійно-педагогічної підготовки майбутніх спеціалістів, зокрема:

- внесення якісно нового змісту у вищу професійну освіту відповідно до вітчизняних та світових стандартів;
- модернізацію засобів, методів, технологій, матеріально-технічної бази навчально-виховного процесу;

– створення інноваційного освітньо-виховного середовища ВНЗ та ін.

Усе це зумовлює необхідність постійного оновлення змісту вищої педагогічної освіти відповідно до результатів новітніх наукових досліджень та реальних суспільних і фахових потреб. Відтак, оформлення як самостійного соціального інституту професійної соціально-педагогічної діяльності, на нашу думку, вимагає:

– вивчення та адаптації прогресивних закордонних моделей навчання фахівців соціальної сфери з урахуванням історичних, соціально-економічних та культурних факторів їх функціонування;

– використання у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів інноваційних освітніх технологій;

– введення до системи знань, умінь і навичок студентів спеціальності "Соціальна педагогіка" новітніх соціальних технологій, що сприяють подоланню суспільної розбалансованості (зокрема, інноваційних технологій професійної підготовки соціальних педагогів до роботи з сім'ями, дезадаптованими дітьми, дитячими та юнацькими об'єднаннями тощо);

– забезпечення наступності розвитку інноваційної культури особистості майбутнього соціального педагога на різних етапах його професійного становлення.

В цілому, освіта майбутніх соціальних педагогів, що побудована на засадах інноваційності (і як процес, і як результат), з нашої точки зору, покликана забезпечити хоча б часткову гармонізацію суспільних відносин шляхом запровадження професійних інноваційних технологій соціально-педагогічної діяльності в життєву практику.

У контексті професійної підготовки фахівців соціально-педагогічної діяльності особливо актуальними вбачаються наукові дослідження шляхів освоєння студентами спеціальності "Соціальна педагогіка" інноваційних технологій соціально-педагогічної діяльності та напрямів удосконалення підготовки і підвищення кваліфікації соціально-педагогічних кадрів тощо.

Список використаних джерел

1. Артикуца Н. В. Освітні інновації у контексті євроінтеграційних процесів / Н. В. Артикуца // Вища освіта України. Темат. вип. : Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору / АПН України, Ін-т вищої освіти ; [відп. ред. вип. Маноха І. П.]. – К. : Гнозис, 2008. – Дод. 3, т. 3 (10). – С. 17–23.
2. [Веретенко Т. Г.](#) Практична компонента професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах / Т. Г. Веретенко //

- Педагогічна освіта : теорія і практика. Педагогіка. Психологія : [зб. наук. праць / редкол. [Огнев'юк В. О.](#) та ін.]. – К. : КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2009. – № 11 (спецвип.). – Ч. 1. – С. 42–44.
3. Горішна Н. М. Концептуальні засади навчання соціальних працівників: аналіз зарубіжного досвіду / Н. М. Горішна // Наукові записки. Серія : Педагогіка / Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка ; [гол. ред. Г. Терещук]. – Тернопіль, 2011. – № 2. – С. 231–236.
  4. Герасимов Г.И., Илюхина Л.В. Инновации в образовании: сущность и социальные механизмы (социологический аспект) : монография / Г. И. Герасимов, Л. В. Илюхина Л. ; научный ред. Ю. Г. Волков. – Ростов н/д : НМД "Логос", 1999. – 136 с.
  5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; [голов. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
  6. Лаврентьев Г. В. Инновационные обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов [Электронный ресурс] / Г. В. Лаврентьев, Н. Б. Лаврентьева. – Барнаул : Изд-во Алтайского государственного университета, 2002. – Режим доступа : <http://www2.asu.ru/cppkp/index.files/ucheb.files/innov/Part1/index.html>
  7. Поліщук В. А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Поліщук Віра Аркадіївна. – Тернопіль, 2006. – 454 с.
  8. Тюптя Л. Т. Соціальна робота : теорія і практика : навч. посіб. / Л. Т. Тюптя, І. Б. Іванова. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2008. – 574 с.
  9. Философский справочник [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.filosofiya.su/word/innovacionnye_socialnye_tehnologii.htm

The article considers the problem of implementing educational innovations in the modern high school teaching of Ukraine in the context of European integration processes, analyzed the role of innovative technologies in the training of future social workers for active learning and subsequent use in their own profession of social work innovation.

Keywords: innovative education, innovative technologies, educational technology, innovative educational technology, innovative social technologies.

Отримано 25.2.2012